

RAB tagasiside virtuaalvääringu teenuse pakkujatele

Ülevaade teadetest, mille Eesti virtuaalvääringu teenuse pakkujad aastal 2019 RABile saatsid, ja nende kasutamisest RABi poolt

2019. aastal saatsid virtuaalvääringu teenuse pakkujad rahapesu andmebüroole (RAB) **405** teadet, mis moodustas 5,7% kõikidest teadetest. Teated pärinesid 16 erinevalt teenuspakkujalt, valdava osa teadetest (81%) saatsid aga kaks ettevõtet ning kokku 93% teadetest saabus kolmelt teatajalt. RABile raporteeris, et on Eestis tegevust alustanud 2019. aastal ligikaudu 300 ettevõtet, ehk teateid esitas alla 5% ettevõtetest. Teadete esitamise mahud on kasvanud hüppeliselt, mis on aidanud rahapesu andmebürool oluliselt paremini mõista virtuaalvääringu sektori olukorda ning haavatavusi.

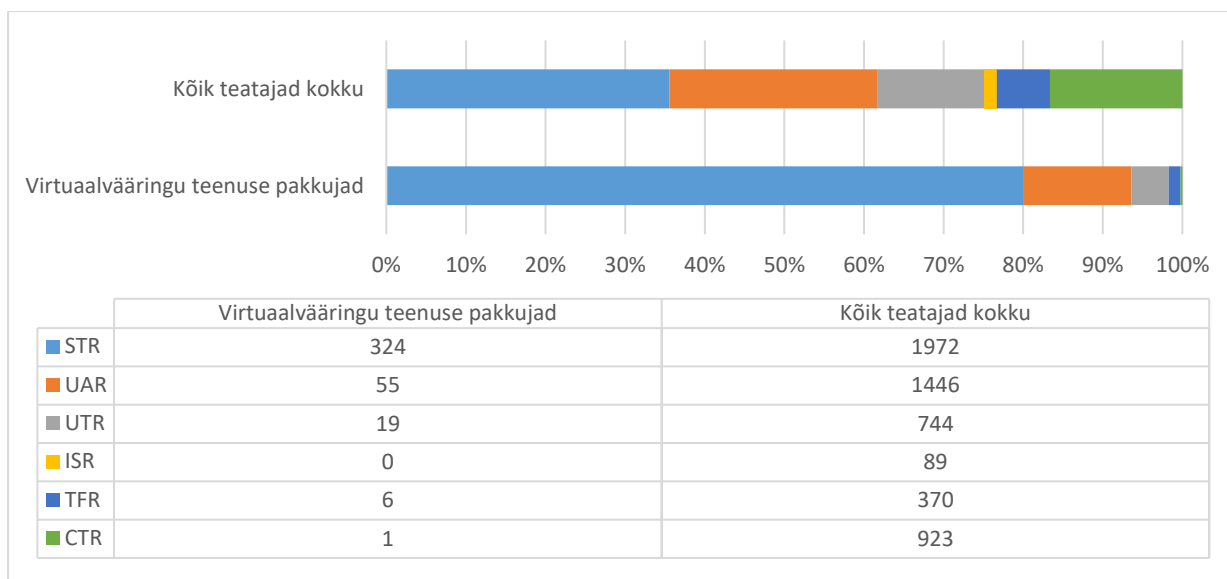
Virtuaalvääringu teenuse pakkujate teateid suunati põhjalikumasse analüüsi 8 ning 7 teate sisu edastati pädevatele Eesti uurimisasutustele. Süvaanalüüsi liigub sedavõrd väike osakaal teadetest, kuna enamikul isikutest, kelle kohta teade on esitatud, ei ole mingit seost Eestiga.

Tihti ilmneb teates saadetud info väärtus teatud viitajaga, kui koguneb täiendavat infot isiku, tehingu vms kohta. Näiteks identiteedivarguste juhtumites on aja jooksul võimalik leida sisemisi seoseid juba varasemate tuvastatud juhtumitega (nt kontaktandmete kattuvus või samade võltsdokumentide korduvkasutamine), tänu millele avaldub teadete väärtus pikema perioodi jooksul.

Teadete sisu

Ülekaalukalt kõige enam (324) esitasid virtuaalvääringu pakkujad rahapesukahtlusega tehingu teateid (STRe)¹ (Joonis 1). Ebahariliku tegevuse kohta (UAR) saadeti 55 ja ebahariliku tehingu kohta (UTR) 19 teadet. Esitati ka kuus terrorismi rahastamisega seotud teadet ning üks teade üle piirsumma ulatuva sularahatehingu kohta. Sisuliselt teavitati kõige sagedamini kliendisuhete loomisel, aga ka kliendisuhete käigus avastatud võltsitud dokumentide kahtlusest. Ühtegi teadet ei esitatud kiireloomulisena.

¹ Siinkohal juhime tähelepanu sellele, et 2019. aasta maikuu klassifitseeris RAB seoses uue infosüsteemi kasutuselevõtmisega teadete liigid ümber. Siinses ülevaates esitatud statistilisi andmeid vaadeldes tuleb silmas pidada, et ka vanematele teadetele kohaldatakse uusi klassifikaatoreid.

Joonis 1. Virtuaalvääringu teenuse pakkujate ja kõikide teatajate poolt RABile 2019. aastal saadetud teadete jagunemine kahtluse liigi kaupa

Teated rahapesu kahtlaste tehingute (STR) puhul kasutasid 275 korral indikaatorit 1.2 (Kahtlus isiku poolt esitatud andmete tõlevastavuses). Ebaharilikku tegevust sisaldavate teadete puhul oli 52 korral indikaatoriks 4 (ebaharilikud tehingud virtuaalvääringutega).

Virtuaalvääringu teenuse pakkujate teadete kvaliteet ja soovitusel tulevikuks

Suur hulk teateid esitatakse e-maili teel, edaspidi tuleb kohustuslikus korras kasutada veebivormi. Läbivaks probleemiks on virtuaalvääringu pakkujate teadete puhul isikute sünniaegade märkimata jätmine, mis on sageli olulise tähtsusega. Kui sünniaega pole võimalik määrata, mis on sage, kuna palju teateid esitatakse kliendilepingu sõlmimise faasis või kliendisuhete käigus avastatud võltsitud dokumendi ja/või identiteedi varguse kahtluse kohta, tuleks teatesse lisada põhjus, miks korrektsete isikuandmete märkimine võimalik polnud.

Teatajate jaoks ei ole selge, millised on erinevused erinevate rahapesukahtlusega teate liikide puhul. Samasisulisi teateid on esitatud nii rahapesukahtlase (STR) kui ka ebahariliku (UTR) tehingu kohta. Näitena on võltsitud dokumendi ja identiteedivarguse kahtluse puhul esitatud kord UTR, kord STR teade. STR teate korral peaks olema kohustatud isikul tekkinud kahtlus, et tehingus kasutatavad varad võivad olla kuritegelikku päritolu või suunatud kuritegelikule eesmärgile, samas kui UTR teade tuleks esitada, kui kohustatud isik tuvastab majanduslikult ebahariliku või ebaloogilise tehingu. Juhendi leiab aadressilt: <https://www.politsei.ee/files/Rahapesu/juhendkahtlastetehingutetunnustekohta.pdf?222a84e8fa>

Kohati on esitatud teateid kliendi ebaharilike tehingute kohta, aga ei lisata infot, miks tehingud kahtlust on äratanud. Samuti tekitab küsimusi isikute tuvastamise protsess, kui on lubatud esitada foto isikust ning tema dokumendist eraldi fotodel. Lahendusena võiks hooldusmeetmete kohaldamise käigus olla nõutav fotol dokumendi näo kõrval hoidmise kohustus.

Väga tervitav on asjaolu, et üksikud virtuaalväeringu teenuse pakkujad esitavad teateid krüptovaluuta kannete kohta Dark Marketile, kuid üldine pilt viitab olukorrale, kus tehinguid ja virtuaalväeringu tausta ei analüüsita piisaval määral.

Eestis on registreeritud üle 1000 virtuaalväeringu teenuste pakkuja, aga teateid esitavad peamiselt kaks teenusepakkujat, mistõttu on selge, et teatamiskohustust ja/või hoolsusmeetmete kasutamist rakendatakse ebapiisaval määral. Lisaväärtust teatamise aktiivsusele annavad välismaised virtuaalväeringu teenuse pakkujad, kelle osakaal teadete arvust on märkimisväärne.

Seni ei ole teatatud rahvusvahelise sanktsioonirežiimi rikkumise kahtlusest ning vaid ühest terrorismi rahastamise kahtlusest, mille tõttu soovitame edaspidi nii kliendisuhete loomise kui ka seire faasides rõhku panna nii klientide võimalikele seostele kõrgendatud terrorismiriskiga riikidele kui ka seostele rahvusvahelistes sanktsiooninimekirjades esinevate isikutega (sh tehingulised suhted, mille tuvastamisel on abiks sanktsiooninimekirjades kirjeldatud krüptorahakottide aadressid).